

การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระครูเวฬุวันพัฒนาวร (ชัยวัฒน์ ชุตินธโร)*

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปในการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีการบริหารและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.866 กับกลุ่มตัวอย่าง คือพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 16 อำเภอ จำนวน 247 รูป ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า

1.สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ และด้านการก่อสร้าง อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนปัญหาในการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ขาดความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติต่างๆ งานก่อสร้าง การก่อสร้างเสนาสนะต่างๆ ขาดการวางแผนผัง จึงไม่ค่อยมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประโยชน์ใช้สอยน้อยไม่คุ้มค่ากับเงินทุน งานบูรณปฏิสังขรณ์ ขาดความเอาใจใส่ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นของดั้งเดิม

* คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. ทฤษฎีการบริหารและหลักพุทธธรรมที่นำมาพัฒนา ได้แก่ หลักการบริหาร (PDCA) คู่กับหลักธรรม คือ (อปฺปหานิยธมฺม) ดังนี้ **ด้านการวางแผน** โดยการนำหลักอปฺปหานิยธมฺม เข้ามาบูรณาการให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม โดยพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารจัดการวัด บริหารพระเณรได้ ให้ร่วมในการพัฒนา ด้านการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ และการบริหาร โดยมีการวางแผนตั้งแต่การเรียกประชุม เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดความรับผิดชอบของแต่ละส่วน ศึกษาความเป็นไปได้ของกฎหมาย เนื่องจากพระไม่ชำนาญ คงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น **การปฏิบัติ**ให้เป็นไปตามแผนในการพัฒนาในการก่อสร้างสาธารณูปการ ต้องมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัด ความรู้ ความสามารถ มีกรอบระยะเวลา มีการวางแผน สามารถตรวจสอบและหาแหล่งทุน ในการก่อสร้าง บูรณปฏิสังขรณ์ **ด้านการตรวจสอบ** ต้องร่วมกันปรึกษาหารือ และตรวจสอบ ตามความถนัดของพระสังฆาธิการแต่ละรูป ให้คงไว้ซึ่งสิ่งก่อสร้างที่เป็นมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม สำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม **ด้านการแก้ปัญหา** สาธารณูปการของวัดให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ สวยงาม สามารถดึงดูดคนเข้าวัดหรือเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีโบราณสถานที่พร้อมให้ทุกคนได้ศึกษา และมีความปลอดภัยทั้งวัด พระสงฆ์ประชาชน นักท่องเที่ยว จากการก่อสร้าง การปฏิสังขรณ์ หลักอปฺปหานิยธมฺมเป็นการบริหารที่ดี ที่รวมคนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาร่วม

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า **1) ด้านการก่อสร้าง** ก่อนดำเนินการต้องมีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ ร่วมวางแผน ศึกษากฎหมาย และระเบียบการก่อสร้าง เน้นอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว วางแผนระบบควบคุมการเงินการบัญชีโปร่งใสโดยคณะกรรมการของวัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า ตรวจสอบการรักษาคูณค่าทางพุทธศิลป์ ตรวจสอบกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้าง การแก้ปัญหาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น เน้นศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม **2) ด้านการปฏิสังขรณ์** มีการวางแผนเพื่อให้วัดสะอาดร่มรื่นและสวยงาม เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนา ดำเนินการโดยผู้รู้เฉพาะทาง ชำนาญเฉพาะด้าน ตรวจสอบข้อมูล กำหนดตารางการทำงาน ศึกษาปัญหา ระดมแหล่งทุน เพื่อวางระบบควบคุมการเงินการบัญชีที่โปร่งใส ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาคูณค่าทางพุทธศิลป์ โดยรวบรวมผู้รู้เฉพาะทาง กำหนดตารางการทำงาน ตรวจสอบข้อมูล ศึกษาปัญหา ระดมแหล่งทุน เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ ควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า รักษาคุณค่างานพุทธศิลป์คงความเป็นเอกลักษณ์และโครงสร้างแข็งแรงมั่นคง และ **3) ด้านการบริหารจัดการ** มีการวางแผนบริหารบริเวณวัด สิ่งก่อสร้าง สิ่งแวดล้อม ให้สะอาดร่มรื่นและสวยงาม ยึดประโยชน์ที่วัดจะได้รับในการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์นั้นๆ

ดำเนินการโดยแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ พิจารณาความคุ้มค่าในการก่อสร้าง ในการแก้ปัญหา ให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อม ระบบการเงิน ระบบจัดเก็บหลักฐานแบบแปลน สิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยการระดมความคิด สร้างความร่วมมือระหว่างวัดชุมชน ผู้มีความรู้ความสามารถ ในชุมชน ตรวจสอบความก้าวหน้า เน้นความเป็นระเบียบ สะอาดร่มรื่น

ABSTRACT

The Objective of this Research were: 1) to study the of Sangha Administrators in Ayutthaya Province general condition of Buddhist Construction and Renovation Management, 2) to study construction theory and Buddhist doctrines related to development of Buddhist Construction and Renovation Management of Sangha Administrators in Ayutthaya Province. and 3) to propose the guideline for Development of Buddhist Construction and Renovation Management of Sangha Administrators in Ayutthaya Province.

Methodology was the mixed methods; The qualitative research collected data from 20 key informants, purposefully selected, with the structured in-depth-interview, by face-to-face-interviewing. Data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research collected data from 247 samples from monks who lived in monasteries from 16 districts in Ayuthaya Province and analyzed data by frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

1. general condition of Buddhist Construction and Renovation Management administrative monks in Ayuthaya Province by overall was at high level, Details in each aspect were that management of construction and renovation were at high level. The problems of Buddhist Construction and Renovation Management of administrative monks in Ayuthaya Province were that administrative. monks lacked specific knowledge about construction laws, construction was carried out without proper plan causing disorder and less cost effectiveness. Ancient buildings and cultural sites were left unattended.

2. Theory and Buddhadhamma for development using PDCA model along with Apparihaniyadhamma were that; planning; applying Apparihaniyadhamma to open the opportunity for all parties to participate in development of construction and restoration and administration, in calling for meeting to appoint administrative committee, scheduling working framework and responsibility for each sections, feasibility study of laws because monks were not keen on restoring community identity. Operation should go along with development plan in construction and restoration. Administration must divide responsibility according to expertise, knowledge and capacity of each working committee, setting up time frame of planning that could be checked and fund raising for construction and restoration. Operation check and monitoring; applying Apparihaniyadhamma for consulting, discussion and checking according to each individual expertise to restore the old buildings for cultural heritage and cultural tourism. Problem solving; facilities in monasteries were in good order and beautiful setting in order to draw people to come to monasteries for educational tour. Monasteries must be safe places for monks and lay people. Construction and restoration with Apparihaniyadhamma was the good administration that united good and expert persons to participate in administration in one place.

3. Guidelines for construction and restoration movement Development of administrative monks in Ayuthaya Province was that: 1) construction; there must be appointment of committee to study plan, rules and regulations, people participation, emphasizing community identity, former arts and cultural buildings were the place of worship, innovation style for tourists to visit. Construction cost should be supervised by monastery warden, people or monastery committee, 2) renovation and repair, using specialists and experts in specific areas, setting up time frame, data examining, problem identifying, budget collaborating for renovation and repairs, clear budget controlling, effective use of materials, renovation controlling to restore the Buddhist arts and 3) Administration; brain storming, cooperating between monasteries and communities, community wise persons, progress monitoring, pitfall examining for problem solving. Monasteries must be in good order, clean, beautiful and peaceful atmosphere.

Buddhist construction and restoration were the Buddhist arts for Buddhism learning center.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวพุทธไทยเรารู้สึกคุ้นเคยกับคำว่า “วัด” เพราะวัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีพระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อาศัยอยู่ ใช้ปฏิบัติภารกิจที่พึงกระทำดำรงตนอยู่ในศีล เจริญภาวนา สมัยครั้งพุทธกาลไม่มีการสร้างอาคารถาวรจะทำให้เกิดการยึดติดทรัพย์กำหนดสถานที่อาศัยพื้นฐาน การดูแลบริหารจัดการที่มีอำนาจชี้ขาดได้นั้นก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้บัญญัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสในมาตรา 37 (1) เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษา วัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี จะเห็นได้ว่าโดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่โดย พ.ร.บ.คณะสงฆ์นั้นก็ชัดเจนอยู่แล้วถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสในเรื่องการดูแลจัดการภายในวัดให้เรียบร้อย ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ อาคารสิ่งปลูกสร้าง ได้รับการยกเว้นผ่อนผันการควบคุมทางกฎหมายไม่ต้องการขออนุญาตก่อสร้าง โดยเนื้อหากฎหมายตามกระทรวงฉบับที่ 9 ข้อ 1(4) ออกความตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ซึ่งให้อำนาจรัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎหมายกระทรวง แต่ในปัจจุบันยังไม่มีออกกฎหมายมาใช้ควบคุมอาคารทางศาสนาขั้นตอนการะบวนการในปัจจุบันจึงเป็นเพียงการส่งแบบเพื่อแจ้งให้ทราบเท่านั้น โดยมีเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการคือ 1. ควบคุมสาธารณูปการ 2. ส่งเสริมสาธารณูปการ

การก่อสร้างปฏิสังขรณ์ นับเป็นหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของพระสงฆ์เป็นการช่วยบำรุงรักษาพุทธสถานและเสนาสนะสงฆ์ (คืออาคารที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์) ให้คงดีอยู่ตลอดไป รวมทั้งเป็นโอกาสให้มีการสร้างสรรค์ศิลปกรรม เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สถูปเจดีย์ ตลอดไปถึงจิตรกรรม และลายวิจิตรต่างๆ

งานสาธารณูปการในยุคสมัยปัจจุบัน เป็นศิลปกรรมวัฒนธรรมแบบผสมผสาน แต่ละวัดพยายามแข่งขันกันที่จะสร้างถาวรวัตถุ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นในการทำบุญและดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้ามาทำบุญที่วัดให้มากๆ แนวความคิดแบบนี้ไม่ได้ส่งผลแต่ในด้านบวกเพียงอย่างเดียว เช่น การสร้างพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ของวัดไผ่โรงวัว จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้ดำเนินการก่อสร้างมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี แต่สุดท้ายยังดำเนินการไม่

บรรลุเป้าหมายสิ่งก่อสร้างนี้ได้พังทลายลงมาจนในที่สุดทางวัดก็ได้รื้อถอนพระปางไสยาสน์องค์นี้ออกไป เนื่องจากการก่อสร้างที่ผิดแบบแปลนโครงสร้าง หรืออีกตัวอย่างในการสร้างศาลาการเปรียญของวัดราษฎร์ประชุมชนาราม (วัดท่ามะขาม) จังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้ทำการก่อสร้างศาลาการเปรียญจตุรมุข การก่อสร้างได้ดำเนินการมาจนสำเร็จแต่ภายหลังปรากฏว่าสิ่งก่อสร้างนี้ได้มีการทรุดตัวลงและมีการแตกร้าวของคานด้านล่างและผนังศาลาซึ่งในอนาคตอาจสร้างปัญหาตามมาในภายหลัง

งานสาธารณูปการที่ขาดความรู้ ความเข้าใจ การบริหารไม่เหมาะสม เช่น การก่อสร้างของทางวัดเจติย จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ก่อสร้างรูปปั้นหลวงปู่ทวด และสมเด็จพระโตองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่บนแท่นสิ่งก่อสร้างเดียวกันสูง 10 เมตร โดยที่บริเวณก่อสร้างนั้นเดิมเป็นทุ่งนา ในการก่อสร้างในตอนแรกอาจเป็นเพราะไม่ได้ตอกเสาเข็มเพียงพอ จึงส่งผลให้สิ่งก่อสร้างนั้นซึ่งยังไม่เสร็จการดำเนินงานก็มีการทรุดตัวลงทั้ง (สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, รวมเล่มเอกสารสำคัญ ปี 2555 งานคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, (พระนครศรีอยุธยา : วัดพนัญเชิงวรวิหาร, 2555, หน้า 196–226)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปในการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อศึกษาทฤษฎีการบริหารและหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสุ่มแบบเจาะจงเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่ คณะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นักวิชาการศาสนา และผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) จำนวน 12 รูป/คน

3.2 ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 648 รูป

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ การสาธารณูปการ ด้านการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งประกอบด้วย คณะสงฆ์อำเภอจำนวน 16 อำเภอ, คณะสงฆ์ตำบลจำนวน 77 ตำบล, และวัดจำนวน 493 วัด

4. วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantity Research) ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล
2. นำหนังสือขอเก็บข้อมูลไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
3. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธี แจกแบบสอบถาม และได้รับคืนทั้งหมด
4. ในการแจกและเก็บแบบสอบถามผู้ศึกษาวิจัยได้แจกและเก็บคืนด้วยตนเองทั้งหมด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยรวบรวม และประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม และใช้เครื่องมือทางสถิติเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ดังนี้
แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ

ระดับค่า	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21 – 5.00	มากที่สุด
4	3.41 – 4.20	มาก
3	2.61 – 3.40	ปานกลาง
2	1.81 – 2.60	น้อย
1	1.00 – 1.80	น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่า F-test (One-way ANOVA) วิเคราะห์
เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการ

7. ผลการวิจัย

แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ตามความคิดเห็นของ
พระสังฆาธิการกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมเป็นรายด้าน

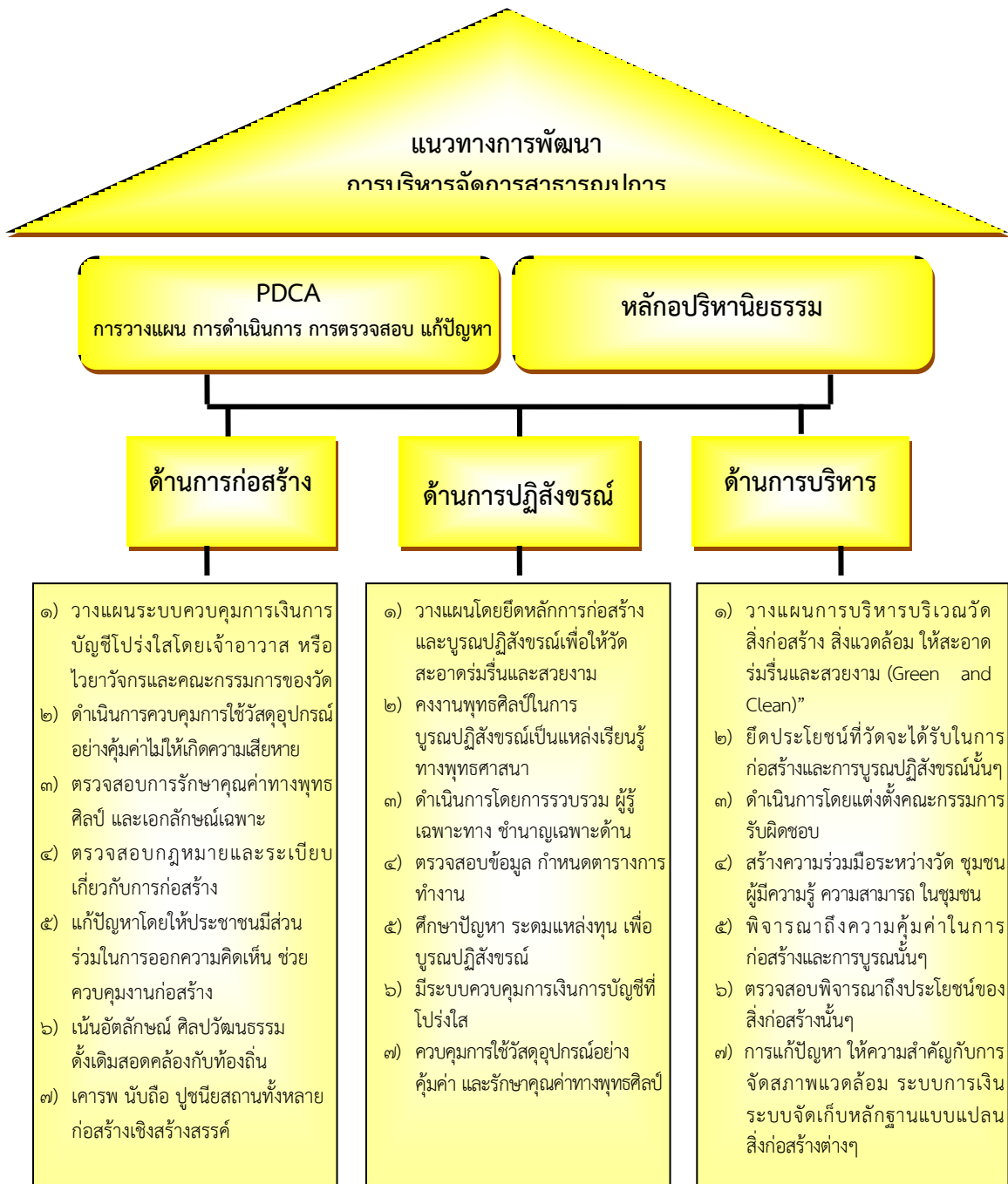
n=247

การบริหารจัดการสาธารณูปการ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		การ แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการก่อสร้าง	3.70	0.90	มาก
2. ด้านการบูรณปฏิสังขรณ์	3.72	0.92	มาก
3. ด้านการบริหารจัดการ	3.87	0.83	มาก
เฉลี่ยรวม	3.76	0.88	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาการบริหารจัดการจัดงานสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=3.76$, S.D.=0.88) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า การบริหารสาธารณูปการอยู่ในระดับมากทุกด้าน

8. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พระสังฆาธิการจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีมีความสามารถในการบริหารคน พัฒนางาน ส่งเสริมชุมชน อนุรักษ์งานพุทธศิลป์ และโบราณสถาน ในการบริหารและการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัด ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การตรวจสอบผลการปฏิบัติ และ 4) การแก้ไขปัญหา ในการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างระบบการบริหารที่ดี ตามหลักการบริหารนิยธรรมในการคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ทำให้มีวิจัยฉบับพหุองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 4.4 องค์ความรู้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของพระ

สังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย อธิบายได้ว่า การพัฒนาการบริหารจัดการ สาธารณูปการของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวางแผน การจัดการ องค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินและ งบประมาณ พระสังฆาธิการจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีมีความสามารถในการบริหารคน พัฒนา งาน ส่งเสริมชุมชน อนุรักษ์งานพุทธศิลป์ และโบราณสถาน ในการบริหารและการ พัฒนาการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัด เพื่อปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ของวัดจนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและ เป็นศูนย์กลางของชุมชน ในด้านการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ และสร้างระบบการ บริหารที่ดี ดังนี้

ด้านการก่อสร้าง การพัฒนาวัดให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึก ห่วงเห่น และช่วยกันดูแลรักษาสิ่งก่อสร้างของวัด จะต้องเป็นที่พักอาศัยของ พระภิกษุสามเณร เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้าน เป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ เป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทาง สังคมร่วมกันของชาวบ้าน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น

การวางแผน โดยการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ ร่วมพิจารณาศึกษา วางแผน ศึกษากฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้าง ให้ประชาชนมีส่วนร่วม เน้นอัต ลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ให้ชุมชนสถานทั้งหลายได้เป็นที่เคารพ สักการะ เข้ามาท่องเที่ยว เป็นสิ่งก่อสร้างเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน

การปฏิบัติ มีระบบควบคุมการเงินการบัญชีโปร่งใสโดยเจ้าอาวาส หรือ ไวยาวัจกรและคณะกรรมการของวัด ควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่าไม่ให้เกิดความ เสียหาย พระสังฆาธิการต้องเอาใจใส่ ติดตามตรวจสอบดูงานอย่างใกล้ชิด ศึกษาลักษณะงาน ที่จะต้องปฏิบัติถึงลักษณะโครงการ งบประมาณ ค่าแรง ค่าวัสดุ ประเภทวัสดุ จะทำให้การ ก่อสร้างต่างๆ มีความผิดพลาดน้อยสำเร็จตามเป้าหมายได้ดี

การตรวจสอบ พระสังฆาธิการต้องเอาใจใส่ ติดตามตรวจสอบดูงานอย่าง ใกล้ชิด พระสังฆาธิการควรมอบหมายหน้าที่การตรวจสอบดูแลงานแก่ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เฉพาะด้านในการกำกับดูแล อยู่เสมอในส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง กับงานการ ก่อสร้างรวมทั้งงานปฎิบัติของวัด เช่นเรื่องเอกสารต่างๆ พวกบัญชีรายรับรายจ่าย การ จัดทำแผนผังวัด เพื่อใช้กำหนดสิ่งก่อสร้างที่จะทำขึ้นใหม่ได้อย่างเหมาะสม ส่วนใดที่เกะกะกร รุงรังก็ควรปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

การแก้ไขปัญหา เป็นสิ่งที่คณะสงฆ์จะต้องช่วยกันดูแล และร่วมมือกันแก้ไข ที่ใดเกิดความผิดพลาดจากการก่อสร้าง ก็ต้องมีการศึกษาถึงข้อผิดพลาด และนำมาเป็นครู

เพื่อการเรียนรู้ชี้แจงแก่พระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และ ระมัดระวังที่ไม่ให้เกิดความผิดพลาดเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป ศาสนสถานต่างๆ ที่ สร้างขึ้นมาในวัดต่างๆ เป็นที่ทราบกันดี

2. ด้านการปฏิสังขรณ์ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการ พัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขต สังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุง ดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือ สาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมารุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชี เสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

การวางแผน โดยการรวบรวม ตรวจสอบข้อมูล ศึกษาปัญหา ความจำเป็น ในการปฏิสังขรณ์ต่างๆ การอนุรักษ์ โบราณสถานโบราณวัตถุ เช่น หอพระไตรปิฎก ตู้พระ อภิธรรมเก่าๆ เป็นสมบัติของวัด ระดมแหล่งทุน เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ วางระบบควบคุมการเงิน การบัญชีที่โปร่งใส ควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า

การดำเนินการ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ตนเอง การสร้างความเข้าใจ การระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การจัดทำแผนการดำเนินการ และการดำเนินการ ตามแผน โดยพระสังฆาธิการจัดประชุม ไวยาวัจกรและคณะกรรมการเพื่อร่วมตัดสินใจก่อน ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานหรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในวัด

การตรวจสอบ ในการบูรณปฏิสังขรณ์ต้องพิจารณารายละเอียดของเนื่อ งานให้ดี งานบูรณปฏิสังขรณ์ในส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมอาจจะมองไม่เห็น จึงต้องทำสัญญา ว่าจ้างกันให้ดีเป็นที่ยอมรับเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย สัญญาทำให้อีกต้องตามกฎหมายไม่ให้เกิด การได้เปรียบ เสียเปรียบกัน วัดก็ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ช่างก็ได้ค่าจ้างพอเลี้ยงตัวได้ไม่มากเกินไป เห็นอกเห็นใจกันเพราะเป็นชาวพุทธด้วยกัน การที่จะบูรณะต่อเติมต้องมีการ รักษาลักษณะในด้านงานทางพุทธศิลป์และศิลปวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด

การแก้ปัญหา การที่จะบูรณะต่อเติมต้องมีการรักษาลักษณะในด้านงาน ทางพุทธศิลป์และศิลปวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพราะงานแต่ละอย่างมีเอกลักษณ์ที่ทรงคุณค่า และมีเสน่ห์เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน และถือได้ว่าเป็นสมบัติของชาติด้วย เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม คงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์

3. ด้านการบริหารจัดการ มีแนวทางการดำเนินการเกี่ยวกับ **1) บริเวณวัด** ภายในบริเวณวัด มีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสม สิ่งเสริมสภาพความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดย ดำเนินการในสิ่งต่างๆ ดังเช่น ป้ายชื่อวัด ตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม มีแนวทางดังนี้

การวางแผน ระดมความคิด สร้างความร่วมมือระหว่างวัดชุมชน ผู้มีความรู้ความสามารถ ในชุมชน ในการพัฒนาบริเวณวัด ภายในบริเวณวัด มีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสม ส่งเสริมสภาพความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อเป็นช่องทางในการเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ การปรับปรุง พัฒนา ดูแลรักษาสสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัด

การดำเนินการ บริหารแบบมีส่วนร่วมจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย การสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่เป็นศาสนสถาน เช่น ศาลา อุโบสถ เป็นต้น หรือ ศาสนวัตถุเช่น พระพุทธรูป รูปเคารพบูชาของพระสงฆ์ เป็นต้น การพัฒนาบริเวณวัดที่จำเป็นและส่งเสริมสภาพความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

การตรวจสอบ ความก้าวหน้า โดยการศึกษาข้อบกพร่อง หาแนวทางแก้ไข เน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดร่มรื่น ยึดหลักวัดสะอาด ร่มรื่น และสวยงาม การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นงานพุทธศิลป์และแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนา

การแก้ปัญหา ได้รับความร่วมมือ และได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย การสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่เป็นศาสนสถาน เช่น ศาลา อุโบสถ เป็นต้น หรือ ศาสนวัตถุเช่น พระพุทธรูป รูปเคารพบูชาของพระสงฆ์ เป็นต้น ก็จะต้องขออนุญาตกับทางหน่วยราชการในเขตของตน และแจ้งเจ้าคณะผู้ปกครองเหนือตนให้ทราบ โดยมีแบบพิมพ์เขียว ที่มีวิศวกรเป็นผู้เขียนออกแบบให้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องก่อนทำการก่อสร้าง

๑. ด้านการก่อสร้าง ก่อนดำเนินการต้องมีการประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมพิจารณาศึกษา วางแผน ศึกษากฎหมายและระเบียบการก่อสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วม เน้นอัตลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สอดคล้องกับท้องถิ่นให้ชุมชนสถานทั้งหลายได้เป็นที่เคารพสักการะ เข้ามาท่องเที่ยวเป็นสิ่งก่อสร้างเชิงสร้างสรรค์ ควบคุมค่าใช้จ่ายโดยไววายจักรประชาชนในชุมชน หรือคณะกรรมการของวัด อภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการไม่ชำนาญเฉพาะด้านงานกฎหมาย งานก่อสร้าง งานพุทธศิลป์ จึงต้องหาผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเฉพาะทาง ต้องระดมคนที่มีความรู้ความสามารถ อาจจะเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้น และสามารถลดต้นทุนการดำเนินงานได้ ถ้าหากได้คนในพื้นที่มาช่วย ดังนั้น พระสังฆาธิการ ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ ทำงานเป็นทีมได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วราภรณ์ ผ่องสุวรรณ, 2553) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้กัน เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ สถาบันอุดมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสร้างความรู้ร่วมกันที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ (1) ทีม (2) กระบวนการวิจัย (3) คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน (4) การแบ่งปันความรู้ และ (5) การประเมินผล ขั้นตอนการสร้างความรู้ร่วมกัน 9 ขั้นตอน (1) เตรียมความพร้อม (2) ตั้งทีมวิจัย (3) กำหนด

ประเด็นปัญหาวิจัยและแบ่งปันประสบการณ์ (4) วางแผนการวิจัย อภิปรายร่วมกัน (5) เก็บรวบรวมข้อมูล (6) วิเคราะห์ข้อมูล (7) สะท้อนผลการปฏิบัติงาน (8) ผสานความรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ และ (9) นำเสนอรายงานวิจัยและประเมินผล

๒. **ด้านการปฏิสังขรณ์** รวบรวมผู้รู้เฉพาะทางชำนาญเฉพาะด้านกำหนดตารางการทำงานตรวจสอบข้อมูล ศึกษาปัญหาพระคัมภีร์ เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์มีระบบควบคุมการเงินการบัญชีที่โปร่งใสควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่าควบคุมการบูรณปฏิสังขรณ์ให้รักษาคุณค่าทางพุทธศิลป์อภิปรายได้ว่า เจ้าอาวาส ต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในการบริหารงาน มีความสามารถควบคุมบุคคลากรให้อยู่ในกฎระเบียบ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเพื่อพัฒนาวัดและชุมชนให้มีความเจริญ และมีความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การพัฒนาเจ้าอาวาส ด้านการปกครอง ด้านการจัดการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้วยหลักการบริหารจัดการซึ่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การบริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวัสดุ และการจัดการ ทั้งหมดนี้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาภาวะผู้นำ การเป็นผู้นำของเจ้าอาวาสอย่างสมบูรณ์แบบและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาภาวะผู้นำ การบูรณปฏิสังขรณ์ ต้องอาศัยทั้งคน เงินทุน ต้องมีการวางแผน การบริหารจัดการ การประสานและเชื่อมโยง และงานการติดตาม และประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, 2548) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่าด้านการสาธารณูปการ พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่การจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ การดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม และการขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ส่วนการก่อสร้างเสนาสนะด้วยการขอเงินงบประมาณอุดหนุนจากราชการและการจัดงานวัดเพื่อหารายได้บำรุงพระอารามการสาธารณูปการจะเน้นในส่วนรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัท จะต้องอุปถัมภ์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะของพระสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูป ต้องมองเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี จะต้องรู้วิธีบูรณปฏิสังขรณ์ โดยยึดหลักการบูรณปฏิสังขรณ์ การศึกษาดูแลทำนุบำรุง ศาสนวัตถุและศาสนสถานและการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาส และเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็น

งานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานด้านอื่นๆ การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

ด้านการบริหารจัดการ ระดมความคิด สร้างความร่วมมือระหว่างวัดชุมชน ผู้มีความรู้ ความสามารถ ในชุมชนตรวจสอบความก้าวหน้าศึกษาข้อบกพร่อง หาแนวทางแก้ไข เน้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดร่มรื่นยึดหลักวัดสะอาดร่มรื่นและสวยงามการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เป็นงานพุทธศิลป์และแหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนาอภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารคน บริหารวัด บริหารพระ เณร มีวิสัยทัศน์ ในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาธรรณวัฒน์ ศรีประเสริฐ, 2553) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการภารกิจคณะสงฆ์ในเขตการปกครอง จังหวัดสิงห์บุรี” ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการภารกิจของคณะสงฆ์ พบว่า ด้านการศึกษานั้น คณะสงฆ์ควรเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในแผนกสามัญเองส่วนด้านการปกครอง คณะสงฆ์ควรให้พระในวัดทุกรูปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำ งานเป็นทีม ด้านสาธารณูปการ คณะสงฆ์ควรจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ ของวัด เพื่อป้องกันการชำ รุดสูญหายและควรจัดให้มีการทำ รายงานทรัพย์สินของวัด

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านการก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดควรจัดงบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณูปการ วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และน่านโยบายคณะสงฆ์มาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) ด้านการก่อสร้าง พระสังฆาธิการควรเรียนรู้เพื่อเพิ่มเติมด้านกฎหมาย การบริหาร คณะสงฆ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมกับการวางแผนยุทธศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขอสนับสนุนจากภาครัฐ สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ที่ขับเคลื่อนโดยพระสังฆาธิการ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการสิ่งปลูกสร้างภายในวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และสังเคราะห์ประชาชน โดยคงความเป็นเอกลักษณ์วัดไทยภาคกลางไว้ และเป็นสถานที่ให้ประชาชน คณะสงฆ์ได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งปลูกสร้าง

2) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการศาลาของวัดรองรับการจัดกิจกรรมเผยแพร่ของคณะสงฆ์ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ควบคู่กับการบำรุงรักษาศาลาหรือสิ่งปลูกสร้างภายในวัด

3) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการกับสิ่งปลูกสร้างภายในวัด โดยจัดทำป้ายเพื่อแนะนำประวัติเรื่องราวภายในวัด ป้ายสำหรับชี้แนะแนวทางการใช้ประโยชน์จากสถานที่เพื่อให้เกิดการดูแลรักษาร่วมกัน

4) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการสถานที่โดยจัดสถานที่ภายในวัดให้เป็นสัดส่วนรองรับการพัฒนาและสังเคราะห์ประชาชนที่มีแนวโน้มเป็นชุมชนหนาแน่นในอนาคตอาจมีการรื้อล้างพื้นที่ของวัด

5) เจ้าอาวาสควรบริหารจัดการให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาวัดให้อยู่ในสภาพสามารถรองรับการใช้ประโยชน์ของชุมชน

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการวัดสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การเพิ่มมูลค่าและรักษาวัฒนธรรมของวัดไทยในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นร่วมอนุรักษ์งานพุทธศิลป์

4) ควรศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการศึกษากฎหมายการบริหารจัดการวัดสำหรับพระภิกษุสงฆ์

Bibliography

Campbell F Roald. (1997). *Introduction to Educational Administration*. Boston : Allyn and Bacon

Chapman. (1995). *Supervisor Survival Kit*. 2nd. California : Science Research Associates Inc.

- D. Silverman. (1220). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. London : Sange,
- Don Hellriegel. (1982). *Management*. 3 rd ed. Addison : Wesley Publishing Company.lmc.,
- Ernest Dale. *Management : Theory and Practice*. New York : McGraw-Hill, 1973.
- Gregg. Russell T.(1957). *“The Administrative Process”*. *Administrative Behaviour in Education*. New York: Harper.
- Herbert A. Simon. (1947). *Administrative Behavior*. New york : Macmillian, Hutchinson. Jonh G.. *Organization : Theory and Classical Concepts*. New York : McGraw-Hill

